

се говори в една пета от домовете на “българските цигани”, в една десета от семействата на кардарашите и ловарите и сред една двадесета от “турските цигани”. Около 61% от “турските цигани” обикновено разговарят помежду си на турски, а 84% от “влашките цигани” говорят влашки. Въпреки че повечето цигани в България знаят в някаква степен български език, той е основно комуникативно средство в домовете едва на 14% от ромите в България (главно на тези, които имат преферирано българско самосъзнание) (Томова 1995).

За разлика от традиционната западноевропейска представа за ромите като за номади, в българските земи основната част от тях е уседнала още по времето на Османската империя. При различните групи усядането има различен характер: то е най-устойчиво и трайно при йерлиите. При някои субгрупи дълго се наблюдава полу-уседналост - постоянно зимно жилище, което обаче се напуска за топлите месеци във връзка с упражняването на традиционния занаят (особено често наблюдавано при групите на калайджиите, рогожарите, копанарите, вретенарите, урсарите и др.). При други номадският или полуномадският начин на живот продължава до 1958 г., когато и последните номадстващи групи са били принудени да уседнат.

Отдавна уседналите роми избирателно включват и преработват в своя културен модел цели пластове от традиционната култура на заобикалящото ги население, като за сметка на това губят отделни специфики на груповия си културен модел - например, собствените потестарни органи, в някои случаи - езика и традиционните си занаяти. При полуномадстващите и номадските (до средата на XX в.) субгрупи, особено при групите на кардарашите и ловарите (които и в момента са много мобилни) традиционната ромска култура е съхранена в най-голяма степен. Само при тях все още действа специфичният потестарен орган - “мешере” (цигански съд). 85% от представителите на тези субгрупи са съхранили и активно ползват езика си. При тях най-стриктно се спазва ендогамията. В по-голяма степен, отколкото при другите подгрупи, са съхранени и традиционните занаяти. Те са най-богатите цигани в страната. Две трети от тях декларират, че имат значителни спестявания и скъпи западни коли. Половината имат някакъв бизнес. Изживяват се като “най-истинските цигани”, произлезли от висшите касти